

Balio Sruogos laiškas Juozapai Sruogai, 1937-02-03, iš Kauno - į Tilžę

Mielas Juozapai, / Labai ačiū už fotografijas, - iš tų laikų aš nieko neturiu.

Mielas Juozapai,

Labai ačiū už fotografijas, - iš tų laikų aš nieko neturiu [1].

1. Dėl automobilio [2] - prie seno muito 5 000 už tavo mašiną čia lengvai būtų buvę galima gauti; kai sumažintas muitas - nežinau, kokios kainos dabar bus, bet manau, kad už tavo mašiną tiek bus galima gauti, 12 000-13 000 tavo kilometrų nieko nereikia. Manau, kad už palaikytą mašiną - muitas turės būti žymiai mažesnis. Tik visa bėda, kad kol kas dar ne sezonas mašinoms, dabar gali tik atsitiktinai kas pirkti. Tavo mašiną galėtų nupirkti kuri nors įstaiga, - reikėtų pasiteirauti, bet tai taip greit nesidaro. Mašinų sezonas pas mus prasideda balandžio mėn., - iki tam laikui mažai kas važinėja. Būtų galima pasiteirauti Vailokaičio [3] firmoj arba pas tokį Grėbliauską [4], - ji prekiauja ir palaikytomis mašinomis. Žinoma, reikia turėti bent tikslus mašinos aprašymas ir išvaizda. Jeigu tai galėtum atsiųsti, aš pasiteiraučiau, šiaip gi labai menkai teprisimenu tą mašiną. Greičiausia pirkeją surastų Grėbliauskas - jis visur landžioja, daug ką pažįsta (jis ir Galdiko [5] seną mašiną pardavė).

Dėl naujos pirkimo - reikia turėti štai kas galvoje: orientuosies tu į užsienio kelius ir gyvenimą, ar į Lietuvos kelius. Dėl užsienio - kitas reikalas. O jei orientuosies į Lietuvos kelius, tai drauge bus tik privatiškas mašinos naudojimas. „Graham“ mašinos, žinoma, labai geros, - vienos geriausių, bet 70 PS privatiškam naudojimui - pilnas bankrotas: per brangiai kainuos važinėjimas. Tu vis tiek greičiau kaip 80 kilm. į valandą [1r] // niekuomet nevažinėsi, - tai kam tiek daug jėgų? Tavo gyvenimui reikia maximum 8 jėgos ($8 \times 5 = 40$ PS). Su 70 PS nieku būdu nepatarčiau. Jei orientuojies į užsienius - kitas reikalas. Dėl Lietuvos kelių labai svarbu mašinos aukštis ir plotis, - Amerikos ar V. Europos žemumo mašina - negalima, reikia kiek aukštesnės - dėl mūsų tikslų. Taip pat negerai ir per plati, - keliai, kuriais tenka važiuoti į mūsų įdomesnes vietas, - siauri gi. „Mercedes-Benz“ (dabar viena firma, susiliejo) - taip pat nebloggerai, bet nelabai mums pritaikyta („Graham“ - jau geriau). Mūsų keliams geriausia tinka „Opel“ (dabar amerikiečių rankose, jie nupirko, nors fabrikas ir Vokietijoje). Landsbergio [6] - taip pat „Opel“. Jis važinėja galdikiškai - ir tai pravažiavo 50. 000 kilm. be jokio remonto (tik mažos smulkmenos), - ir ne per plati, ir mūsų keliams pakankamai aukšta. Man labai patinka ir tos mašinos tipas: važiuoji vienas - jauties, kaip sportinėj mašinoj, ne šoferis; važiuoji daugiau - gana vietos, telpa 5 žmonės; užsidaro hermetiškai, o vasarą saulėj - gali atsidaryti. Šio tipo mašinos - kiek brangesnės už limuzinus (2 durys, ne 4), bet daug maloniau jose, - ypač vasarą gi! O žiemą - iš viso gi nedaug tevažinėsi. Landsbergis savo mašina labai patenkintas (ir aš ją važinėju - labai gerai!). Dalys - gaminamos Vokietijoje, o „Grahamo“ dalys - kainuos, kaip aptiekoj - daug. Baisiai nusibosta. Orientuojantis į Lietuvos gyvenimą - tau būtų didžiausios prasmės parduoti savo mašiną ir pirkti 6 cilindrių 7-8 jėgų (35-40 PS) opelį. Stipresnę turėti nėra jokios prasmės. Nieks tokių nebeperka. [1v] //

2. Dėl Liolės [7] laikraščių - sąskaitą tau prisiųs „Spauda“.

3. Dėl Adolpo [8] - tau dar negreit reikės mokėti, - dar mūsų eilė.

4. Sklypo išplanavimas ir namų vieta - priklausys nuo to, kokie bus namai, kokia jų situacija ir forma. Tai geriausia turėtų atlikti architektas, susitaręs su tavimi dėl namų rūšies. Prof. Putinas-Mykolaitis [9] statosi namus, - jam planą darė ir vykdo Udalovas [10] (Kaunas, Molėtų gtv., 10a), - jis daug kam stato, prityręs, bet jis ne inžin., o tik statybos technikas, turįs teisės statyti tik 2 aukštų - 2 jų butų namus (didesnių namų - negali). Putinas pataria jį, - prityręs, be pretenzijų, sukalbamas. Tikrai, stato jis daug. Zubovas [11] pataria dar Vyt. Peldavičių [12] (Kaunas, Vienybės aikštė, 8), - tu jį gal pažįsti iš Berlyno, - mokėsi jis tenai. Bet prie plano darymo - reik daug kalbėti ir aiškintis, laiškais

sunku tai padaryti. Gal [2r] // palaukti progos, kai tu [13] atvažiuosi į Kauną – ir asmeniškai gausi su tuo ar kitu architektu ar techniku pasikalbėti. Atsiranda daugybė klausimų, kuriuos iš anksto nieku būdu negalima numatyti. Tik visa bėda, kad statyba dabar labai brangsta, pabrango 30–40 %, Kazimieras [14] – jau nebeįsistatyt. Atrodo, atėjo itin brangus laikas. Jei nebus karo – po poros metų vėl turės viskas atpigi.

Labų dienų p. Bronei [15] nuo mūsų [16] visų.

B. Balys [17]

1937 vasar. 3 [2v] //

KOMENTARAI

- [1] Ši brolių susirašinėjimo dalis neišliko, todėl neaišku, apie kokias fotografijas kalbama.
- [2] Juozapas Sruoga ketino parduoti savo seną automobilį ir planavo įsigyti naują, todėl prašė brolio patarimų.
- [3] Viktoras Vailokaitis (1887–1956) – mokytojas, visuomenininkas, kraštotyrininkas (plačiau žr. ELP, https://lietuvai.lt/wiki/Viktoras_Vailokaitis), (2026-07-11). Kaune turėjo automobilių verslą, buvo automobilių fabrikų „Chrysler“, „Opel“, „Fiat“ atstovas: „Viktoras Vailokaitis atstovavo „Chrysler“ koncerno „De Soto“ ir pardavinėjo vokiškos gamybos „Opel“ automobilius Kaune“ (Stepas Čeplinskas, *Automobilių prekyba Lietuvoje 1918–1940 metais*, Kaunas: VDU, HMF, Istorijos katedra, 2025, p. 22, plačiau žr. <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/7ad00701-c801-4848-a6e5-67b40d2fe91f/content>), (2026-07-11).
- [4] Grėbliauskas – agentas, iš kurio 1931 m. Balys Sruoga pirkė sportinį automobilį „Fiat“: „Tad bene 1931 m., būdamas Palangoje, davėsi prikalbamas italų firmos Fiat atstovo Grėbliausko ir už 11 000 litų pirkė sportinį automobiluką. „Milžino paunksmė“ buvo vos užbaigta... Negavus premijai skirtų 10 000 litų, susidarė skola, kurią ilgai teko mokėti. Mūsų biudžetui tai buvo labai didelė suma“ („Iš Balio Sruogos ir Fausto Kiršos santykių“, in: *Balys Sruoga mūsų atsiminimuose*, sudarė Vanda Sruogienė, Vilnius: Regnum fondas, 1996, p. 135).
- [5] Adomas Galdikas (1893–1969) – tapytojas, grafikas, scenografas. 1922–1940 m. Kauno meno mokyklos dėstytojas (plačiau žr. Vladas Gasiūnas, MELC, „Adomas Galdikas“, <https://www.vle.lt/straipsnis/adomas-galdikas>), (2026-07-11). Greičiausiai kalbama apie Adomo Galdiko, kuris mėgo greitį, automobilį „Opel“, su kuriuo jis 1930 m. kartu su bičiuliu agronomu Sergijumi Klimu iš Lietuvos keliavo į Italiją, Europos Pietus (Erika Drumelytė, „Važiuojam! Sergijaus Klimo ir Adomo Galdiko kelionė iki Vezuvijaus“, žr. „Kaunas pilnas kultūros“, in: <https://kaunaspilnas.lt/vaziuojam-sergijaus-klimo-ir-adomo-galdiko-kelione-iki-vezuvijaus>), (2026-07-11).
- [6] Vytautas Landsbergis-Žemkalnis (1893–1993) – architektas. Modernizmo architektūros Lietuvoje pradininkas. 1913–1916 m. studijavo architektūrą Rygos politechnikos institute. 1925 m. baigė Romos aukštąją architektūros mokyklą. 1926–1938 m. dirbo Kaune įvairiose įstaigose (plačiau žr. Jolita Kančienė, „Vytautas Landsbergis-Žemkalnis“, in: <https://www.vle.lt/straipsnis/vytautas-landsbergis-zemkalnis>).
- [7] Leonardas Sruoga (1921–1983) – vyriausias Adolfo Sruogos ir Tatjanos Zavarinos-Sruogienės sūnus. Jis palaikė ryšį su giminėmis, domėjosi gyvenimu Lietuvoje, todėl dėdės jam prenumeravo lietuvišką spaudą: savaitraštį „Mūsų kraštas“, žurnalus „Jaunoji karta“, „Lietuvos sparnai“, „Karys“.
- [8] Adolfas Sruoga (1887–1941) – vyresnysis Balio Sruogos brolis. Nuo 1927-10-18 iki 1933-11-14 Pašto valdybos direktorius. Nuo 1933-10-14 izoliuotas Kauno sunkių darbų kalėjime. 1935-02-18–26 Kauno apygardos teismo pripažintas kaltu ir nuteistas 15 metų kalėti Kauno sunkių darbų kalėjime dėl pašto ženklų padirbinėjimo, nelegalaus jų platinimo, už juos gautų pinigų pasisavinimo, naudojantis tarnybine padėtimi. Broliai Sruogos rūpinosi įkalintojo maistu, spauda, drabužiais.
- [9] Vincas Mykolaitis-Putinas (1893–1967), rašytojas, vertėjas, literatūrologas, kartu su žmona Emilija Kvederaite-Mykolaitiene (1901–1983) 1936–1937 m. statėsi privatų dviejų aukštų mūrinį gyvenamąjį namą Žaliakalnyje, Vaižganto g. 36. Namų statyba atsiėjo apie 60 000 litų.
- [10] Jokūbas Udalovas – statybos technikas. 1933–1940 m. jis rengė privačių namų projektus, vykdė rangos darbus. 1937 m. architektūros technikos studentas. Jis 1936–1937 m. projektavo Vinco Mykolaičio-Putino ir Emilijos Kvederaite-Mykolaitienės namus Kaune. Rašytojo žmona architektą laikė nepatikimu, o jo darbą vertino kritiškai (statybos procesas buvo nepakankamai sklandus, todėl kilo papildomų finansinių problemų – reikėjo keletą kartų imti banko paskolas). Nepaisant neigiamo rašytojo žmonos nusistatymo rangovo atžvilgiu, jo suprojektuotas dviejų aukštų modernizmo stiliaus namas Žaliakalnyje buvo sėkmingai pabaigtas ir tapo išskirtiniu Kauno architektūros objektu.
- [11] Vladimiras Zubovas (1909–2007) – architektas. 1934 m. baigė Berlyno aukštąją technikos mokyklą. 1935–1940 m. Kauno karo butų valdybos inžinierius architektas (plačiau žr. MELC, „Vladimiras Zubovas“, in: <https://www.vle.lt/straipsnis/vladimiras-zubovas-1>).
- [12] Vytautas Peldavičius (1908–1996) – inžinierius-architektas. 1936 m. Berlyno Šarlotenburgo aukštosios technikos mokyklos (dabar – Berlyno technikos universiteto) absolventas.
- [13] Juozapas Sruoga (1886–1957) – vyriausias Balio Sruogos brolis. Teisininkas, diplomatas, Užsienio reikalų ministerijos tarnautojas, 1934–1940 m. Lietuvos konsulas Tilžėje.

- [14] Kazimieras (Kazys) Sruoga (1899–1974) – ekonomistas. 1936–1940 m. bendrovės „Maistas“ direktoriaus pavaduotojas (plačiau žr. MELC, „Kazys Sruoga“, in: <https://www.vle.lt/straipsnis/kazys-sruoga>).
- [15] Bronė Jazbutytė-Sruogienė (1896–1950) – Juozapo Sruogos žmona.
- [16] Juozapui Sruogai ir jo šeimai linkėjimų siuntė Balio Sruogos žmona Vanda Daugirdaitė-Sruogienė (1899–1997) – 1928–1939 m. Kauno III valstybinės gimnazijos istorijos mokytoja, ir rašytojo dukra Dalia Sruogaitė (1925–2015) – Kauno III valstybinės gimnazijos mokinė.

[17] Balys Sruoga (1896-1947) – Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto dėstytojas; nuo 1932 m. – profesorius.

Juozapas Sruoga atsakė į jam prieš keletą dienų adresuotą Balio Sruogos laišką:

„Mielas Boleslavai,

Ačiū už laišką ir visas informacijas. Del automobilio pardavimo aš visai nesiskubinu. Ir tau bei Kazimierui pranešiau vien tik informacijai, o ne tam, kad jūs darytumėt kokiuos nors specialius žygius (tik jeigu priepuolamai ką nors užgirstumėt). – Šiandien gavau iš „Graham“ firmos pranešimą, kad ji pasiryžus už m[ano] automobilį sumokėti 1 750 Rm, žinoma, jeigu aš iš jos pirkčiau naują. Naujį siūlo franco New York už 795 \$ plus transportas 400 Rm ir komisija Rm 250. –

Del opelio tai tas, ką tu rašai, tinka tik seniems opeliams. Naujieji opeliai labai gražūs, bet čia jie labai blogą vardą turi: greit išsiklebatuoja ir pradeda tarškėti. Kol kas labai gerą vardą turi „Mercedes“, bet jis 4 cilinderių čia tiek pat kainuoja, kiek „Graham“ arba „Terraplan“ 6 cilinderių. – Nei su pardavimu, nei su pirkimu nesiskubinu. – Dabar auto stovi nejudinamas. Nežiūrint į glizantiną per šalčius (stovi šaltame garaže) negalėjau išjudinti! –

Gavau šiandien laišką iš Kazimiero. Jeigu pas mus nusistatymas del Baibokų pasikeičia, tai, žinoma, galima imti ką nors daryti. Lauksiu pranešimo apie rezultatus jūsų pasitarimo ir apie tai, ką Kazimieras užgirdo iš Petro [Lomano] apie Adolpą.

Pasakyk Kazimierui, kad vakar aš gavau trumpą laiškėlį iš [Osvaldo] Tyliaus. Ką darysiu, nežinau. Girdėjau, kad jis projektuoja labai brangius namus. Manau kreiptis į tavo rekomenduotą techniką. Peldavičių aš pažįstu. –

Iš „Spaudos“ s-tos dar negavau.

Labai skubinu rašyti.

Linkėjimų visiems iš mūsų visų.

Brolis Juozapas

1937 II 6 d. –“

(Juozapo Sruogos laiškas Baliui Sruogai, iš Tilžės – į Kauną, 1937-02-06, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 857, l. 1r-v);

„Mielas Boleslavai,

Vakar su Brone buvome Klaipėdoje. Be kitų reikalų, buvome susitikę ir su mums rekomenduotu techniku [Jokūbu Udalovu]. Dėl pasikalbėjimų su juo negalėjome pasiekti Palangos. Technikas jaunas vyrukas. Pasirodo, kad jis miesto valdyboje netarnauja, bet tik turi pažintį su miesto vald. arch. Civinskiu. Vaikinas judrus, sumanymų turi nemažai, labai kalbus ir tt. Persiskirdami buvome sutarę, kad visgi pavesime jam pagaminti naują projektą ir net statybos prižiūrėjimą. Bet kai sugrįžę namo išigilinome į tai, kas buvo kalbėta ir kas iš to techniko pusės buvo pasiūlyta, priėjome prie tokios išvados, kad šiandien iš ryto pasiunčiau telegramą: „Namo projekto prašau negaminti.“, laiškas seka. Kaip sakau, vaikinas labai kalbus, pilnas sumanymų, bet labai tuščių ir, be to, parodė tam tikrą „nenusimanymą“. –

Pradėkim, buvo patiekęs pasiūlymą įrengti „kaminą“ prie išorinės sienos arba „dalį miegamojo kambario lubų paimti balkono sudarymui“, arba padaryti iš „hall“ [angl prieškambario] įėjimą į valgomąjį kambarį, o toliau į svečių kambarį. – Kaip braižytojas jis gal ir geras, bet kaip konstruktorius – daugiau negu abejotinas. O pavesi statybos priežiūrą visai negalima. Aš gaunu įspūdį, kad jis daugiau „пустой болтун“ [rus plepys]. – Net klausia mūsų, kokio gi storumo turi būt sienos. Jis sutiko su mūsų pasiūlymu – dviejų plytų ir tt. Taigi mes atsidūrėme „на бобах“ [rus ant ledo]. – Prasidėti su vokiečių architektu – kol kas nenorime ir irgi prisibijome keblumų. Turbūt Bronei teks skubiai vykti į Kauną toliau pasidairyti. Juog sakoma, būk gerai yra rudenį neužbaigti namų statybos, t. y. per žiemą palikti džiūti, o užbaigti pavasarį. Būk ir statybos darbas pigiau atseina. Mat, paprastai rudenį grynai statybiniai darbininkai lieka kaip ir be darbo, nes tuomet prie namų dirba mūrininkai, instaliatoriai ir pan.; mes gi, pradėję statybą antrojo sezono pusėje, kaip tik panaudotum nustojusiuos darbo: statybininkų darbininkų. O pavasarį atbulai: pavasarį be darbo esti tie darbininkai, kurie dirba prie namų užbaigimo; mes gi, baigdami statybas, pavasarį turėtumėm irgi tuos „bedarbius“ – pigesnius darbininkus (taip bent mums aiškino tas technikas, kurio patarimų aš galų gale pabūgau!). – Mums daug rūpesnio sudaro šildymo klausimas. Geras dalykas yra centralinis šildymas, bet ne tik jo įrengimas, bet ir jo naudojimas turbūt yra žymiai brangesnis. Gal tu man pasakytum tuo reikalu ką nors. Tu, be abejo, esi dėl to daugiau ką nors girdėjęs. Įrengti su paskolos pagalba būtų, žinoma, galima. Bet šiais laikais su anglių parūpinimu ir jų kainomis gali būt visokių šposų. Menka nauda iš gražaus ir...”

(Juozapo Sruogos laiškas Baliui Sruogai, iš Tilžės – į Kauną, po 1937-02-06, [išlikęs nepilnas rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 857, l. 1r-v).